

PRED HRAMOVIMA »MAGNE GRECIJE«

*»Treba da zavlada ponovno ljudskim
svijestima mit ljepote!«*

W. Gropius

U svojoj 84. godini prvi put u svojem životu polazi Walter Gropius na dulje praznike i na odmor. Pita se sada kuda se zaputio i gdje je naumio provesti taj svoj odmor? Na to pitanje odgovara jednim objelodanjenim izvještajem Giuseppe Caronia, profesor napuljskog tehničkog fakulteta, što preko dvadesetak godina vodi katedru suvremene arhitekture, te prema tome dobro poznaje ne samo različna usmjerenja suvremene arhitekture već i glavnog protagonistu te današnjice kao što je Gropius po njegovim izvedenim djelima, po njegovim teoretskim postavkama i bezbrojnim publikacijama o njegovu djelovanju na polju arhitekture internacionalnog značenja. Profesor Caronia i prije je lično Gropiusa poznao. Bili su to kratki slučajni ili službeni susreti, ali nije Gropiusa nikad mogao prije toliko upoznati ni kao velikog graditelja ni kao čovjeka koliko ovoga puta, kad mu je bio suputnik na njegovu hodočašću po »Magni Greciji«. S toga razloga naš časopis prenosi u skraćenom obliku najznačajnije dijelove tog izvještaja. Evo ponajprije opis Gropisove pojave:

»Povisok, uspravan, gibak i pokretan, suhonjav, elegantan u svom kratkom tweedu najboljeg kroja i svojom leptirastom kravatom nadaleko poznatom. Povučeni i šutljiv, držanje mu je rezervirano. Četrdeset godina pamte njegovu strogu ozbiljnost, a poslovna je postala njegova nenametljivost i tražena neupadljivost. Lica pravilnog i opaljenog, bez nekih karakterističnih nabora.

U saobraćaju vlada se poput kakvog aristokrate taj izraziti revolucionar današnjeg graditeljstva. Godine su mu ipak ublažile hladan prodoran pogled njegovih azurnih očiju i podale više ljudskosti njegovim rijetkim osmjesima.«

»I taj najveći živući majstor svjetske arhitekture, kreator nadaleko poznatog i utjecajnog svojedobnog Bauhausa u Dessauu, unazad trideset godina američki građanin, koji još i danas širom čitavog svijeta konstruira i gradi, izričito priznaje, upravo ispovijeda, kako on tek sada na tlu te Magne Grecije realizira jednu od svojih velikih životnih sanja, da posjeti i da se nađe licem o lice pred skladom davnih vjekovnih arhitektonskih vrednota. I tu mi se, kaže Caronia ukazao Gropius u posvema neočekivanim, novim aspektima.«

»I stvarno, prvi novi aspekt odnosi se na Gropiusovu artistsku sveobuhvatnost: sugestivnost, naime, njegovih riječi, kad se sluša

tog uvjerenog teoretičara racionalne arhitekture i spretnog organizatora građevne djelatnosti, osobito u projektiranju u ekipama, te Gropiusa zanosnog poklonika tehnike i neumornog hvalitelja standardizacije, kao i onog Gropiusa sociologa koji je sav zaniyet i prožet fenomenologijom, tada se mora shvatiti i razumjeti, a nipošto ne potcjenjivati, onu izrazitu pjesničku punoću koja je duboko ukorijenjena u njegovoj ličnosti.«

»Kada smo stigli do hrama u Segesti, Gropius nije ni mogao a ni htio sakrivati svoj entuzijazam. Taj arhitekt antimonumentalist par excellence stao je zadivljen velebnošću građevine samotnog spomenika. Gotovo je uzviknuo čudeći se plemenitoj i savršenoj postavi (setting) monumenta, kako je pravilno podignut u svom naravnom ambientu, a upravo takvu ubikaciju današnja arhitektura bez uspjeha redovno traži, ali je redovno ne nalazi.«

»U prostoru između dvije kolone zaustavlja se Gropius, odmara se u unutrašnjosti hrama i upija i uživljuje se u harmoniju što veže oblike i prostor, ubrzanim koracima kao da mjeri kamenim pločnikom preostale dijelove samog arhitektonskog objekta što je savršeno ubiciran na povišenom tlu, promatra, fotografira, informira se i glasno komentira. Sve ga privlači i zanima: Problemi transporta iz kamenoloma, podizanje kamene građe isto toliko koliko i ona savršena igra proporcija, osnivanje i postavljanje monumenta u prostor, čita objekt i pita se koja i kakva je bila u biti njegova funkcija, što još nije nikada bilo egzaktno utvrđeno?«

»Nova revolucionarna koncepcija što smo je mi u Bauhausu začeli predlagati god. 1926, govori stari majstor, nipošto se ne razlikuje od ove grčke koncepcije pred kojom sada stojimo. Naravni ambijent, tehnika i ekonomika uvjetuju arhitektonski rezultat i u današnjici jednako kao i u prošlosti; a svaki, naime, istinski arhitekt smišlja što moguće korektnije svoju konstrukciju u datom prostoru, za zadanu svrhu i datim sredstvima. Sve ostalo je samo obično brbljanje, i Gropius jasno izriče da ne voli i ne cijeni mnogo rječite arhitekthe.«

»Ne voli ni pseudofilozofiju tolikih svojih epigona. To ne znači da je protivan kritici, naprotiv, on mnogo cijeni kritiku, bila ona i oštra. Smatra upravo takvu kritiku neophodnim sredstvom rada kod samog projektiranja u ekipama. U tim i takvim razlaganjima ne zaboravlja polemičnu napomenu na adresu pokojnog F. L. Wrighta, poznatog američkog graditelja, koji je umro kao devedesetogodišnjak prije osam godina (Wright je podigao u New-Yorku Modernu galeriju u spirali što se uzdiže, sagradio je nekom multimilijunašu raskošan stan tačno nad samim slapom jakog vodopada, valjda da bi taj stanar što mirniji dom posjedovao! On je za New-York projektirao i neboder 3 km u visinu, nitko još do njega to nije projektirao, a Veneciji je namijenio projekt nebodera usred

sredine Canal Granda povrh svih tornjeva, kupola i krovova – veliku terasu luksuznog bara i igračnicu kao osobitu atrakciju za turiste, kojima bi bilo omogućeno da iz visine za nekoliko minuta vide čitavu Veneciju. Unatoč svim naprednim avangardistima taj je lukrativan projekt ipak osujećen. Podigla se protiv takvog ne-bodera ne samo Venecija nego i čitav svijet). Poznato je, nastavlja dalje Gropius, da je Wright bio ekstremni individualista (čuven zbog svoje rječite nametljivosti i arogancije); iz njegove su škole u Taliesinu (Amerika) izilazili toliki mali Wrighti; posvema drugačiji je bio ideal Bauhausa: ne stvarati a još manje nametati neki stil, već naprotiv, širiti ispravnu metodu arhitektonskog rada.«

»Gropius se napose jasno i izričito ograđuje od dogme internacionalnog stila, koji se atribuiru (i podmeće) racionalizmu u arhitekturi; nitko više od njega ne vjeruje u potrebu vraćanja kulturnim originalnim vrednotama svakog kraja da bi se dao i sadržaj i karakter novim arhitektonskim formama, koje omogućuje tehnika.«

»Kada smo bili kasnije u Palermu i u njegovoj čudesnoj jedinstvenoj južnoj okolini, Gropius se divio malenim izraslim zgradama što su nikle iz samog ambijenta, još neiskvarenog građevinarskim »boomom«. On, naime, vrlo visoko ocjenjuje spontanu arhitekturu, dok se zgraža nad jednoličnim velikim i visokim škatuljama, nekim »kasermonima« palermske urbane periferije. I govori da takva stanja postoje posvuda kao i kaotični saobraćaj, štaviše kaos se sve više širi zbog jednostavnog razloga što oni koji upravljaju rijetko slušaju pozitivne ideje pravih i istinskih urbanista. Diktat nužde morat će tim rijetkim pravim urbanistima dati ne samo pravo već i mogućnost ispravljanja. (Obično se to događa prekasno.) Uza sve to Gropius je uvjeren da treba ljudskim svjestima ponovno da zavlada mit ljepote.«

»Apolo u demokraciji« naslov je njegove najnovije knjige, koja upravo sad izilazi u Americi, a napisao ju je osamdeset četverogodišnji starac Gropius dok se prvi put odmarao hodočasteći gajem zrelih narandža usred maslinika na posvećenom tlu Velike Grčke.

Prema skraćenom izvještaju prof. Caronie priopćio *Lj. B.*

S u m m a r y

W. GROPIUS

This is a report on the first visit by the well-known contemporary architect W. Gropius to the Temples of Magnae Graeciae in a brief form, published by the Professor of Naples University, architect Giuseppe Caronia. This report deals especially with the significant declarations of W. Gropius on the important problems of modern architecture.

Lj. B.